Šifra kandidata:

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI ROK

M 0 4 1 5 2 1 2 2

SOCIOLOGIJA

Izpitna pola 2

Sreda, 9. junij 2004 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik. Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.
Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na obrazca za ocenjevanje).

V tej izpitni poli so štirje tematski sklopi (štiri strukturirana vprašanja), od katerih si izberite **DVA**. Odgovarjajte le na vprašanja v okviru DVEH izbranih tem.

Odgovore vpisujte v prostore, ki so za to predvideni, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pred njimi jasno označite naslov tematskega sklopa, ki ste si ga izbrali, in številko vprašanja, na katero odgovarjate (npr. Metode, vprašanje št. 1). Pišite čitljivo. **Nečitljivi odgovori in odgovori, pisani z navadnim svinčnikom, se točkujejo z nič (0) točkami.**

Število točk, ki jih lahko dobite, je navedeno ob vprašanjih v izpitni poli.

Vsako nalogo skrbno preberite in premislite. Poskušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 2 prazni.

© RIC 2004

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

PRAZNA STRAN

Obrnite list.

1. SOCIALIZACIJA

Vir A

Tesna povezanost občinstva z nanizankami, občutek intimnosti, ki ga razvijejo stalni gledalci, in njegova identifikacija s posameznimi liki v njih ustvarja hkrati neko pregrado med njim in tistimi, ki ne spremljajo »soap oper« po TV. Ti zadnji izražajo zaskrbljenost, da so tovrstni programi nadomestilo za stvarno življenje, tako, da gledalci verjamejo, da osebe, ki v njih nastopajo, v resnici obstajajo …

(Geraghty, C. (1997): The Appeal of Soap Opera. V Giddens, A. (ur.): Sociology. Introductory Readings. Polity Press, Cambridge, str. 134)

Vir B

Medtem ko so Američani prepričani, da starši oblikujejo osebnost svojega otroka, imajo ljudje v drugih kulturah lahko popolnoma drugačne poglede na vzgojo. Irci ali Hindujci, če uporabimo primera iz dveh popolnoma različnih kultur, pripisujejo večji pomen podedovanim lastnostim. Irski starši se sicer strinjajo, da je njihova vloga v vzgoji otrok pomembna, posebno v tem, da jih je treba naučiti razlikovanja med dobrim in slabim v moralnem pogledu, vendar so hkrati prepričani, da so talenti in sposobnosti del narave v človekovi osebnosti.

(Kammeyer, K., Ritzer, G., Yetman, N. (1997): Sociology. Experiencing Changing Societies. Allyn and Bacon, Boston, str. 129)

Vprašanja:

1. O kateri vrsti socializacije govori vir A in o kateri vir B?

(1 točka)

2. Pojasnite razlike med obema vrstama socializacije. Pri tem upoštevajte dve merili razlikovanja.

(4 točke)

3. Navedite tri načine (mehanizme) učenja v primarni socializaciji in enega pojasnite.

(2,5 točke)

4. Kateri dejavnik (agens) socializacije nastopa v viru A in kateri v viru B?

(1 točka)

5. Primerjajte delovanje v virih A in B navedenih dejavnikov socializacije z dveh različnih vidikov.

(3 točke)

6. Opredelite pojem resocializacije in razložite dva različna primera le-te.

(3 točke)

7. Pojasnite dva razloga, zaradi katerih je resocializacija večkrat neuspešna.

(3 točke)

2. DRUŽBENA NEENAKOST IN GIBLJIVOST

Vir A

Vendar pa se je povečala negotovost in tveganost posameznika in družbenih skupin v smislu zagotavljanja in ohranjanja zaželenega družbenega statusa in zaželenega mesta v sistemu socialne stratifikacije. Zlasti nekatere skupine so ranljive (nizko kvalificirani in manj izobraženi, starejši oz. upokojenci, pa tudi ostareli kmetje, družine z več otroki, kjer je eden od staršev brezposeln …).

(Adam, F., Makarovič, M. (2001): Tranzicijske spremembe v luči družboslovnih analiz, Teorija in praksa, letnik 38, št. 3, Ljubljana, str. 382)

Vir B

Kjerkoli živijo ljudje skupaj in postavljajo temelje oblik družbene organizacije, so tudi položaji, katerih nosilci imajo moč ukazovanja v določenih kontekstih in nad določenimi položaji, in so drugi položaji, katerih nosilci so podrejeni takšnim ukazom. Razlika med »zgoraj« in »spodaj« – ali kot pravijo Angleži, med »Them« in »Us« – je eno temeljnih izkustev slehernega človeka v družbi …

(Dahrendorf, R. (1995): K teoriji družbenega konflikta. V Adam, F: Kompendij socioloških teorij. Študentska organizacija univerze, Ljubljana, str. 173)

Vir C

Pojavi socialne izključenosti so še malo raziskani, prav gotovo pa narašča število ljudi, ki so potencialno vsak trenutek lahko potisnjeni na družbeni rob …

(Nastran Ule, M. (2000): Sodobne identitete v vrtincu diskurzov, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, str. 382)

Vprašanja

1. Katera oblika družbene slojevitosti je posredno predstavljena v viru A? Navedite tudi, katere so še druge oblike slojevitosti.

   (2,5 točke)

2. Primerjajte obliko slojevitosti iz vira A z drugimi oblikami slojevitosti z dveh različnih vidikov.

   (4 točke)

3. Kateri problemi se pojavljajo pri raziskovanju družbene gibljivosti v gospodarsko razvitih sodobnih družbah? Opišite dva.

   (2 točki)

4. Navedite in kratko pojasnite vpliv dveh dejavnikov, ki kljub formalno zagotovljeni enakosti možnosti otežujejo gibljivost med razredi.

   (2 točki)

5. Kratko predstavite temeljne značilnosti Dahrendorfove teorije družbene slojevitosti. Pomagajte si z virom B.

   (3 točke)

6. S katerimi metodami preučevanja družbene slojevitosti bi v raziskavi, o kateri govori vir C, lahko pridobili želene podatke? Eno izmed njih kratko predstavite.

   (2,5 točke)

7. Navedite tri razlike v položajih manualnih in nemanualnih delavcev v sodobnih družbah.

   (1,5 točke)

3. RELIGIJA

Vir A

V eni verski tradiciji je lahko na desetine divergentnih mitskih pripovedi, ki se nanašajo na nastanek enega in istega dela sveta. Na drugi strani je opazno tudi pojavljanje enakih ali podobnih mitskih oseb, vlog, značajev v različnih religijah.
Posebni miti so skupnostni miti. Religije zajemajo skupnosti. Te skupnosti svoje samodojemanje praviloma ovijajo v mitsko naracijo.

(Smrke, M. (2000): Svetovne religije, FDV, Ljubljana, str. 58)

Vir B

Religija je vzdih ogrožene kreature, čustvo brezsrčnega sveta, kot je tudi duh brezdušnih razmer. Religija je opij ljudstva.

(Marx, K., navedeno v: Flere, S., Kerševan, M. (1995): Religija in (sodobna) družba, ZPS, Ljubljana, str. 41)

Vir C

Rezultati teh raziskav (Slovensko javno mnenje, Svetovna raziskava vrednot itd. – op. a.) kažejo, da se splošni evropski, pa tudi slovenski sekularizacijski trend izraža predvsem na točki razmerja med individualnim verovanjem ter vrednotami vernikov in cerkvenimi nauki, izraža pa se tudi v razumevanju vloge cerkve kot institucije in v nakazovanju razmerja med cerkvijo in politiko. Sekularizacijski trend, ki se izraža v visoki stopnji neskladnosti med individualnimi verovanji in vrednotami ter cerkvenim naukom, je vseskozi prisoten.

(Toš, N., in drugi (1999): Podobe o cerkvi in religiji (na Slovenskem v 90-ih), FDV – IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Ljubljana, str. 168)

Vprašanja:

1. O kateri sestavini religije govori vir A?
(1 točka)

2. Pojasnite, v čem je razlika med posameznimi religijami glede podajanja te sestavine.
(2 točki)

3. Navedite še druge sestavine religije.
(2 točki)

4. Katero družbeno funkcijo religije prepoznate v viru B? Navedite in pojasnite jo.
(3 točke)

5. Sociologi, ki izhajajo iz marksističnih izhodišč, poudarjajo poleg te še eno družbeno funkcijo religije. Navedite in razložite jo.
(3 točke)

6. Kratko pojasnite, kaj v sociologiji razumemo s pojmom sekularizacija (vir C).
(1 točka)

7. V čem se kaže sekulariziranost modernih družb? Navedite in razložite tri različne vidike.
(4,5 točke)

8. Navedite dve značilnosti cerkve kot religijske organizacije.
(1 točka)

4. PROSTORSKE SKUPNOSTI

Vir A

Buržoazija je deželo podvrgla gospostvu mesta. Ustvarila je velikanska mesta, silno povečala število mestnega prebivalstva v primerjavi z vaškim in tako iztrgala precejšnji del prebivalstva idiotizmu vaškega življenja.

(Marx, K., Engels, F. (1971): Izbrana dela (drugi zvezek), Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 593)

Vir B

1950		1990		2015	
Mesto	**Prebivalstvo (v milijonih)**	**Mesto**	**Prebivalstvo (v milijonih)**	**Mesto**	**Prebivalstvo (v milijonih)**
New York	12,3	Tokio	25	Tokio	28,7
London	8,7	New York	16,1	Bombaj	27,4
Tokio	6,9	Mexico City	15,1	Lagos	24,4
Pariz	5,4	Sao Paulo	14,8	Šanghaj	23,4
Moskva	5,4	Šanghaj	13,5	Džakarta	21,2

Tabela: Pet največjih mest na svetu (1950–2015)

(Fulcher, J., in Scott, J. (1999): Sociology, Oxford University Press, Oxford, str. 476)

Vprašanja:

1. Imenujte proces, o katerem govori vir A, in navedite, katera procesa sta (bila) z njim praviloma povezana.
(2 točki)

2. Kje in v katerem obdobju se je najprej sprožil proces, ki je opisan v viru A?
(1 točka)

3. Primerjajte proces urbanizacije v Sloveniji s tistim v Zahodni Evropi.
(3 točke)

4. Vir A poudarja predvsem negativne plati življenja v podeželskih skupnostih. Na kaj misli Marx, ko govori o »idiotizmu vaškega življenja«? Navedite tri ustrezne značilnosti.
(3 točke)

5. Navedite in pojasnite tri probleme (vele)mestnega življenja.
(4,5 točke)

6. Na kateri proces kažejo podatki v tabeli v viru B? Pojasnite dva razloga za ta proces.
(4 točke)

PRAZNA STRAN